

WETENSCHAP

Terugverlangen naar een toekomst

NOSTALGIE is een nuttige emotie, zij geeft houvast. Maar in de handen van populistten, is ze een gevaar.

tekst **Elleke Bal** illustratie **Fadi Nadrous**

Make America great again. Het opmerkelijkste woord in die beruchte slogan van Donald Trump is toch zeker 'again'. Er klinkt een hang naar vroeger in door. Trump-aan-

hangers worden nostalgie-stemmers genoemd. Trump heeft niet gezegd wannéér Amerika in zijn ogen zo 'great' was, maar volgens een peiling van het Amerikaanse onderzoeksbureau PRRI verlangt zeven op de tien Trump-supporters naar het Amerika van de jaren vijftig.

"Nostalgie is een emotie die enorm motiveerend kan werken. Logisch dat gewiekste politici er gebruik van maken", zegt Tim Wildschut, die aan de Universiteit van Southampton in Groot-Brittannië deel uitmaakt van 's werelds grootste nostalgie-onderzoeksgroep. Daar bereikte hem ook het recente tv-optreden van oud-politicus Jan Terlouw. "Pure nostalgie", legt Wildschut uit, "die touwtjes uit de brievenbus. Terlouw nam mensen mee terug naar tijden van onderling vertrouwen." De sentimenten van veiligheid en zekerheid die hij opriep vielen duidelijk in vruchtbare aarde.

Waarom zijn mensen zo gevoelig zijn voor nostalgische retoriek? Die vraag heeft pas sinds kort brede wetenschappelijke belangstelling. Alleen in de consumentenpsychologie waren ze er vroeg bij, grapt Wildschut: "Daar hadden ze wat sneller door dat mensen nostalgie prettig vinden, en dat je daarmee producten aan de man kunt brengen."

Het is lang ondenkbaar geweest nostalgie als prettig te omschrijven. Het verschijnsel stond bekend als een ziekelijke neiging tot heimwee. Zwitserse huurlingen waren de eersten met deze diagnose. De Zwitserse arts Johannes Hofer schreef in 1688 dat sommige soldaten zo naar huis verlangden dat ze hun eetlust verloren, koorts kregen en langzaam wegwijnden. Het gevaar schuilde al in het horen van een alpenmelodietje. De soldaten moesten zo snel mogelijk naar huis, vond Hofer, de ziekte was dodelijk. Hij bedacht een term voor hun aandoening, naar de Griekse woorden *nostos* en *algia*, thuiskomst en pijn: nostalgie.

In de eeuwen daaropvolgend werd het leven er voor nostalgische mensen niet makkelijker op. Artsen lieten het idee los dat nostalgie een ziekte was, maar in de negentiende eeuw werd het een psychische aandoening, een vorm van melancholie die tot depressies en zelfmoord kon leiden. Tot in de tweede helft van de vorige eeuw stond nostalgie op de Amerikaanse lijst van aandoeningen waarvoor met name soldaten en immigranten vatbaar waren.

Heel langzaam werd nostalgie losgeweekt van heimwee. Wetenschappers ontdekten dat weemoedig terugverlangen naar vroeger helemaal zo slecht niet is. Een ziekte is het zeker niet, nee, reflecteren op het verleden kan houvast geven. Nostalgie kan optimisme kweken en verbondenheid versterken.

Erfelijk

"Alles wijst erop dat nostalgie deel uitmaakt van wie we zijn als soort", zegt Tim Wildschut. Het is erfelijk: eeniige tweelingen lijken in het ervaren van de emotie meer op elkaar dan twee-eiige. Onderzoek in Southampton laat zien dat meer dan de helft van de volwassenen zegt wekelijks nostalgie te ervaren.

Wat voelen ze dan? Wildschut en zijn collega's vroegen aan zo'n 250 mensen hun beleving in woorden te vatten. 'Mooie herinnerin-